

**ПРО ПОСТУПОВИЙ ПЕРЕХІД НА ВИКОРИСТАННЯ ВІЛЬНО
ПОШІРЮВАНОВОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
У ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ**

Розглядається досвід впровадження вільно поширюваного програмного забезпечення в курс інформатики для студентів педагогічного університету.

Ключові слова: *інформатика, навчання, вільно поширюване програмне забезпечення.*

Сучасне суспільство визначає інформацію головним чинником власного існування. Наявність та ефективність інформаційних систем суттєво сприяє розвитку економіки, освіти, культури та інших галузей суспільного життя, впливає на якість соціальної сфери. Тому формування компонент інформаційної культури у студентів не можна проводити орієнтуючись лише на одну технологічну платформу в галузі програмного забезпечення. В [1, 3] розглядаються переваги такого підходу на основі вивчення ОС Linux, в [2] уточнюються правові, етичні та фінансові питання, пов'язані з використанням програмного забезпечення. З огляду на це, на випускному курсі фізико-математичного факультету спеціальності «математика та основи інформатики» 5 років тому було введено спецкурс «Офісні пакети альтернативні до Microsoft OFFICE». В основу змісту курсу було покладено вільно розповсюджуваний пакет OpenOffice.org під управлінням операційної системи Windows 98. Слід зазначити, що перед вивченням цього спецкурсу студенти ретельно ознайомилися з можливостями основних програм пакету Microsoft OFFICE на попередніх курсах. Тому вивчення OpenOffice було вирішено проводити за аналогічною схемою: під час спецкурсу студенти ознайомлюються з теоретичними відомостями та виконують лабораторні роботи з таких тем:

- робота з поштовим клієнтом та Інтернет-браузером на прикладі Mozilla ThunderBird та Mozilla FireFox;

- опрацювання текстів за допомогою текстового процесора OpenOffice.org Write;
- опрацювання електронних таблиць за табличного процесора допомогою OpenOffice.org Calc;
- робота з графічним редактором OpenOffice.org Draw;
- створення презентацій за допомогою з редактором презентацій OpenOffice.org Impress;
- створення математичних текстів за допомогою OpenOffice.org Math;
- опрацювання баз даних за допомогою OpenOffice.org Base;
- колективне опрацювання документів.

Виконувані лабораторні роботи були майже ідентичні до завдань, що пропонуються для Microsoft Office, за виключенням скриптів мовою Visual Basic. Особливу увагу при читанні цього спецкурсу було приділено питанням правових засад використання програмного забезпечення та можливої відповідальності за порушення Закону про охорону авторських та суміжних прав, політику ліцензування та типи ліцензій різних виробників ПЗ, зокрема компанії Microsoft. Наводились реальні факти з перевірки суб'єктів господарювання різних форм власності на ліцензійність програмного забезпечення, що використовується.

Студенти-випускники виявили велику зацікавленість цим спецкурсом, викладання такого спецкурсу сприяє формуванню інформаційної культури випускників вищих навчальних закладів та свідомому вибору офісного пакету для професійної діяльності. Випускники, що зіткнулися на власному досвіді з проблемами ліцензування, висловлювали подяку.

З оглядом на вдалий результат читання такого спецкурсу вивченням цієї теми було поповнено програму курсу інформатики для індустріально-педагогічного факультету (для спеціальностей із спеціалізацією «Інформатика»), де упродовж останнього навчального року при вивченні дисципліни «Інформатика та програмування» проводився практичний порівняльний аналіз офісних пакетів програм.

Останнім часом увага, що приділяється використанню ліцензійного програмного забезпечення у навчальних закладах, значно збільшилась як з боку фірми Microsoft та контролюючих організацій, так і з боку МОН. Але вимоги з боку МОН щодо використання в навчальному процесі виключно ліцензійного ПЗ не підкріплюється як ціною політикою ліцензування навчальних закладів фірмою Microsoft, так і державним фінансуванням придбання ліцензійного програмного забезпечення.

З огляду на це, в цьому навчальному році кафедрою було вирішено поступово перейти на вивчення інформатики та програмування за допомогою вільно поширюваного програмного забезпечення (операційні системи, офісні пакети, мови програмування тощо) в стандартних курсах не лише на факультетах природничо-технічного профілю, а й на гуманітарних факультетах. Тому набутий досвід було частково поширено на читання курсу інформатики на третьому курсі історичного факультету.

Попереднє опитування засвідчило, що більш ніж 70% студентів мають власний персональний комп'ютер або вільний доступ до нього. На всіх цих ПК як програмне забезпечення офісного призначення встановлено Microsoft Office, і немає жодного із встановленим пакетом типу Open Office, Star Office тощо. Причому всі студенти хоча б поверхнево знайомі з існуванням відповідальності за використання контрафактних та неліцензійних програм. Це, зокрема, свідчить про загальний рівень громадянської та правової свідомості серед молоді. Розглядуваний курс є невеликим за обсягом – 4 години лекцій та 16 годин лабораторних робіт. На ньому розглядаються основи роботи з операційною системою та офісними додатками. Операційна система для розгляду була залишена без змін – Windows XP із стандартними завданнями опрацювання файлів. Завдання до лабораторних робіт з офісних додатків обирались таким чином, щоб максимально відповідати роботі вчителя-фахівця та класного керівника. Тому основні завдання полягали в оформленні оголошень, запрошень, стінних газет, малюнків, розкладу, таблиць для опрацювання результатів навчання тощо. Але цього разу студенти мали

виконувати ці завдання за допомогою Open Office. Зазначимо, що добре відоме програмне забезпечення фірми Microsoft, яке вважається МОН як таке, що відповідає стандартам освіти, не відкидалося від вивчення. Слід врахувати, що абсолютна більшість студентів певним чином вже має навички роботи з Microsoft Office (школа, самостійне вивчення тощо), тому для них перейти до використання досить подібного за інтерфейсом та можливостями офісного пакету не склало труднощів.

Певні проблеми, на зразок пошуку аналога WordArt для Open Office та зміни напрямку написання літер у таблицях, розв'язувались досить швидко та самостійно. Більш того, студенти знаходять при використанні Open Office такі можливості, які відсутні у Microsoft Office: експорт даних у PDF формат (як один із способів збереження «авторського» права на тексти самостійних розробок), об'ємність фігур типу WordArt для Open Office тощо.

Таким чином, набутий досвід викладання офісних пакетів для студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання вільно поширюваного програмного забезпечення значно покращує як педагогічний досвід, що вже існує, так і суттєво збільшує рівень інформаційної культури студентів завдяки розширеному погляду на інформаційні технології без втрати функціональності використання засобів обчислювальної техніки. Цей досвід має бути поступово розповсюджений на всі спеціальності педагогічних університетів без виключення з розумним використанням програмного забезпечення різних способів ліцензування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габрусев В.Ю. Використання у навчальному процесі сучасних операційних систем // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць. Редкол. – К.: НПУ ім. Драгоманова. – Випуск 5. 2002. – С. 262-270.
2. Злобін Г.Г. Погляд на проблему програмного забезпечення навчальних закладів // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – №1. – С. 28.

3. Лапінський В.В., Бачинська Н.Я. Габрусев В.Ю. Основи операційних систем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 80 с.
4. OpenOffice.org – посібник користувача : Пер з рос. Габрусев В.Ю., Бачинська Н.Я. Тернопіль, 2002. – 92 с.

A.Penkov.,G.Tsybko

**ABOUT GRADUAL PASSAGE TO USE OF FREEWARE
IN THE PEDAGOGICAL UNIVERSITIES**

The experience of freeware inculcation in the course of computer science for students of pedagogical university is observed.

Key words: *computer science, study, freeware.*